

*Izvirni znanstveni članek
UDK 347.951.2:347.5(497.4),
347.937:347.5(497.4)*

Vmesna sodba, predhodna vprašanja in identična vprašanja v odškodninskih sporih

PROF. DR. DRAGICA WEDAM LUKIČ,
Pravna fakulteta Univerze v Ljubljani

1. Uvod

Škodni dogodek je lahko predmet obravnavanja v različnih sodnih postopkih. V kazenskem postopku sodišče ugotavlja, ali je povzročitelj škode storil kaznivo dejanje, v pravdnem postopku pa odloča o povračilu povzročene škode. Če je oškodovancev več, je lahko isti škodni dogodek predmet obravnave v več pravnih postopkih, lahko pa se tudi zgodi, da isti oškodovanec posamezne vrste škode iz istega dogodka uveljavlja z več tožbami: najprej zahteva samo povračilo materialne škode, kasneje pa še povračilo nematerialne škode. V vseh teh primerih se postavlja vprašanje, kakšno je razmerje med posameznimi postopki – ali so sodišča vezana na odločitve, sprejete v predhodnih postopkih, ali so pri odločanju medsebojno neodvisna. Za razmerje med različnimi postopki, v katerih sodišča obravnavajo isti dogodek, sta odločilni dve temeljni načeli: načelo prirejenosti postopkov in načelo medsebojne vezanosti. Načelo prirejenosti postopkov je odraz načela neodvisnosti sodnikov, ki so pri odločanju vezani samo na ustavo in zakon (125. člen Ustave), strankam pa zagotavlja pravico do izjave v vseh postopkih, v katerih se odloča o njihovih pravicah in pravnih interesih (22. člen Ustave). Načelo medsebojne vezanosti pa temelji na načelu pravne varnosti kot enem od načel pravne države (2. člen Ustave), ki je dodatno konkretizirano v 158. členu Ustave. Ta določa, da je mogoče pravna razmerja, urejena s pravnomočno odločbo državnega organa, odpraviti, razveljaviti ali spremeniti le v primerih in po postopku, določenih z zakonom.

Ko gre za razmerje med pravdnim in kazenskim postopkom, je treba ločiti med primeri, ko je to, ali je bila škoda povzročena s kaznivim dejanjem, za civilnega sodnika predhodno vprašanje, in primeri, ko je v obeh postopkih predmet obravnave identično dejansko stanje, ki ga vsako sodišče rešuje s svojega vidika. V razmerju med več pravnimi postopki pa gre za

vprašanje objektivnih, subjektivnih in časovnih mej pravnomočnosti sodbe, izdane v drugem postopku, v katerem je bil predmet obravnave isto dejansko stanje. Ker bo slednje predmet samostojne obravnave, se bom v prispevku omejila na primere, ko je o enem od odškodninskih zahtevkov odločeno z vmesno sodbo.

2. Vmesna sodba

2.1. Pojem vmesne sodbe

V odškodninskih sporih se pogosto dogaja, da toženec ugovarja tožbenemu zahtevku po temelju (na primer zatrjuje, da ni odgovoren za škodo ali da med škodo in njegovim ravnanjem ni vzročne zveze), zanika pa tudi, da bi nastala škoda v zatrjevani višini. V takem primeru lahko sodišče po 315. členu Zakona o pravnem postopku (ZPP)¹ o temelju zahtevka odloči z vmesno sodbo, če je glede podlage stvar zrela za odločitev. Teorija opredeljuje vmesno sodbo kot sodbo o kvalitativnem delu zahtevka.² Ker gre za horizontalno cepljenje tožbenega zahtevka, lahko izda sodišče vmesno sodbo po uradni dolžnosti, seveda pa lahko njeno izdajo predlagajo tudi stranke. Sodišče izda vmesno sodbo predvsem takrat, kadar oceni, da je zahtevek po temelju utemeljen, vendar ni povsem prepričano o pravilnosti svojega stališča. V tem primeru je smotrno, da se njena pravilnost preizkusi v postopkih s pravnimi sredstvi (s pritožbo, morda tudi z revizijo). Če sodišče oceni, da zahtevek po temelju ni utemeljen, ne izda vmesne sodbe, temveč s končno sodbo tožbeni zahtevek zavrne. V tem primeru lahko nato izda vmesno sodbo pritožbeno ali revizijsko sodišče, če oceni, da je zahtevek po temelju utemeljen. Smisel vmesne sodbe je v razlogih smotrnosti. Če se v postopku s pravnimi sredstvi izkaže, da zahtevek po temelju ni utemeljen, bi bili čas in stroški, ki bi jih sodišče vložilo v obravnavanje višine zahtevka, izgubljeni. Izdaja vmesne sodbe se tako izkaže za smiselno predvsem takrat, kadar je nepravilna, saj če je pravilna, povzroči zgolj nepotreben zastoj v postopku.

Pred novelo ZPP-D³ je bilo sporno, ali je mogoče izdati vmesno sodbo v primeru, če toženec »pripozna« temelj zahtevka. Po večinskem stališču naj to ne bi bilo mogoče. V tem primeru naj namreč ne bi bil izpolnjen temeljni pogoj za izdajo vmesne sodbe, saj zahtevek po temelju ne bi bil več sporen, po drugi strani pa naj bi se pripoznava lahko nanašala samo na tožbeni zahtevek v celoti ali na njegov kvantitativni del.⁴ To dilemo je zakonodajalec rešil z novelo

¹ Uradni list RS, št. 26/1999 in nasl.

² J. Juhart, *Civilno procesno pravo FLRJ*, Univerzitetna založba, Ljubljana 1961, str. 426; L. Ude, *Civilno procesno pravo*, Uradni list RS, Ljubljana 2002, str. 303.

³ Uradni list RS, št. 45/2008.

⁴ Tako tudi J. Zobec v: L. Ude, N. Betetto, A. Galič, V. Rijavec, D. Wedam Lukič, J. Zobec, *Pravdni postopek, zakon s komentarjem*, 3. knjiga (v nadaljevanju *Komentar ZPP 3*), GV Založba, Ljubljana 2009, str. 73.

ZPP-D, s katero je uvedel posebno obliko vmesne sodbe, ki jo izda sodišče takrat, kadar ugotovi, da podlaga tožbenega zahtevka med strankama ni sporna (vmesna sodba na podlagi sporazuma strank – nov tretji, četrti in peti odstavek 315. člena). Čeprav zakon ne določa, da bi moral glede nespornosti podlage med strankama obstajati izrecen sporazum, je treba to določbo razumeti tako, da zgolj to, da toženec zahtevku po temelju ne ugovarja, ne zadošča. Po drugem odstavku 212. člena ZPP je mogoče konkludentno priznati dejstva, od katerih je odvisna odločitev o utemeljenosti zahtevka, vmesna sodba pa se vedno nanaša na silogistični sklep, ki temelji na ugotovljenem dejanskem stanju in uporabi prava. Glede na to je ta sodba po vsebini podobna sodbi na podlagi pripoznave, če je posledica delnega tožnikovega popuščanja (na primer glede deleža njegove sokrivde), pa tudi sodbi na podlagi odpovedi.⁵ Ker gre za sodbo, ki ima za podlago dispozicijo strank, se zakon glede pogojev za njeno izdajo sklicuje na določbe drugega do četrtega odstavka 316. člena, ki se nanašajo na sodbo na podlagi pripoznave, glede razlogov za njeno izpodbijanje pa veljajo enake omejitve kot za izpodbijanje sodbe na podlagi pripoznave in sodbe na podlagi odpovedi zahtevku (tretji odstavek 338. člena ZPP). To pomeni, da je njena izdaja izključena, če gre za zahtevke, s katerimi stranke ne morejo razpolagati, izpodbijati pa jo je mogoče zaradi bistvenih kršitev določb pravnega postopka, in če je bila izjava, da podlaga zahtevka ni sporna, dana v zmoti ali pod vplivom sile ali zvižaje. Tudi to sodbo lahko sodišče izda po uradni dolžnosti, vendar je po Galičevem mnenju smiselno, da sodišče predhodno dobi soglasje strank za njeno izdajo (tudi zato, ker tedaj ni realno pričakovati, da se bo katera od strank zoper njo pritožila).⁶

2.2. Pojem »podlage zahtevka« v odškodninskih sporih

Izraza »temelj« oziroma »podlaga« zahtevka ne pomenita dejanske podlage tožbe (v tem smislu se ta dva izraza uporabljata v zvezi z vprašanjem opredelitve predmeta spora), temveč gre za rezultat silogistične operacije, v kateri je spodnja premisa dejansko stanje, zgornja premisa pravna norma, sklep pa odločitev, da je tožbeni zahtevak po temelju utemeljen.

V podlago zahtevka spada vse, od česar je odvisna odločitev o utemeljenosti zahtevka, izvzeto je samo tisto gradivo, ki se nanaša na odločanje o njegovi višini. V odškodninskih sporih so to dejstva, ki se nanašajo na obstoj odškodninske obveznosti v okviru postavljenega zahtevka za povračilo škode: škodno ravnanje, odgovornost, nastanek škode ter vzročna zveza med škodnim ravnanjem in škodo. V odločanje o temelju spada tudi ugotavljanje okoliščin, zaradi katerih lahko sodišče oškodovancu prisodi manjšo odškodnino, kot znaša škoda (170. člen

⁵ J. Zobec, Komentar ZPP 3, str. 75.

⁶ A. Galič, Prve praktične izkušnje z novelo ZPP-D v postopku na prvi stopnji, Pravni letopis 2009, Inštitut za primerjalno pravo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, Ljubljana 2010, str. 72.

Obligacijskega zakonika (OZ)),⁷ ter ugotavljanje, ali in koliko je oškodovanec sam prispeval k nastanku škode (171. člen OZ). V primeru objektivne odgovornosti je treba razčistiti tudi vprašanje obstoja razlogov, ki izključujejo objektivno odgovornosti (višja sila, ravnanje oškodovanca, ravnanje tretje osebe – 153. člen OZ). Poleg tega spadata v temelj zahtevka za povračilo materialne škode tudi vprašanje, ali ima oškodovanec pravico zahtevati vzpostavitev prejšnjega stanja ali denarno odškodnino (164. člen OZ), ter vprašanje, ali je iz katerega koli razloga (na primer izpolnitve ali pobotanja) obveznost prenehala.⁸

Od temelja posameznega zahtevka je treba razlikovati prejudicialno razmerje, od katerega je odvisna odločitev o enem ali več zahtevkih, ki izvirajo iz tega razmerja. Kadar je odločitev sodišča odvisna od (ne)obstoja neke pravice ali pravnega razmerja (predhodno vprašanje), lahko tožnik z vmesno ugotovitveno tožbo (tretji odstavek 181. člena ZPP), toženec pa z nasprotno tožbo (183. člen ZPP) zahteva, naj sodišče tudi o (ne)obstoju tega razmerja odloči z učinkom pravnomočnosti. V odškodninskih sporih je predhodno vprašanje vprašanje obstoja odškodninske obveznosti tožene stranke za škodo, ki izvira iz nekega škodnega dogodka. Sodišče mora pri odločanju o posameznem odškodninskem zahtevku odgovoriti tudi na to vprašanje, vendar če nobena od strank ne zahteva, naj se to vprašanje reši z učinkom pravnomočnosti, je odločitev o njem vsebovana samo v razlogih sodbe. Če sodišče na podlagi vmesne ugotovitvene tožbe ali nasprotne tožbe o tem vprašanju odloči s posebno sodbo, je to delna, in ne vmesna sodba, saj je z njo odločeno o enem od postavljenih zahtevkov (314. člen ZPP).⁹ Taka sodba ima v razmerju do prvotnega zahtevka podoben, vendar ne povsem enak učinek kot vmesna sodba. Po eni strani učinkuje širše od vmesne sodbe, saj veže sodišče tudi pri odločanju o drugih odškodninskih zahtevkih iz istega škodnega dogodka, po drugi strani pa se lahko kljub taki sodbi izkaže, da posamezen odškodninski zahtevek po temelju ni utemeljen (na primer ker škoda ni pravno priznana ali ker je vzročna zveza med škodnim ravnanjem in konkretno vrsto škode pretrgana).

Izrek vmesne sodbe se mora zato glasiti, da je tožnikov konkretni tožbeni zahtevek (na primer zahtevek za plačilo denarnega zneska v določeni višini) po temelju utemeljen ali da po podlagi obstaja. Formulacija »ugotovi se, da je toženec odškodninsko odgovoren ...« je neustrezna iz dveh razlogov. Zgolj ugotovitev toženčeve odgovornosti za nastanek škode namreč nujno še ne pomeni, da je zahtevek po temelju utemeljen, po drugi strani pa ugotovitev o obstoju odškodninske odgovornosti toženca za škodo iz določenega škodnega dogodka presega od-

⁷ Uradni list RS, št. 83/2001 in nasl.

⁸ Tako tudi A. Galič, Obseg vezanosti na vmesno sodbo, *Pravnik*, št. 7-9/1994, str. 255, ter isti, Komentar ZPP 3, str. 64.

⁹ S. Triva, M. Dika, str. 597, A. Galič, Komentar ZPP 3, str. 72.

ločitev o konkretnem odškodninskem zahtevku.¹⁰ Taka odločitev je v nasprotju z načelom dispozitivnosti, saj lahko sodišče o obstoju prejudicialnega razmerja odloči samo na podlagi vmesnega ugotovitvenega zahtevka ali nasprotne tožbe.

2.3. Pravnomočnost vmesne sodbe

Po drugem odstavku 315. člena ZPP sodišče počaka z obravnavanjem višine tožbenega zahtevka, dokler ne postane vmesna sodba pravnomočna. Sodišču ni treba počakati s postopkom, če je vmesna sodba izdana na podlagi sporazuma strank, razen če je proti vmesni sodbi vložena pritožba (četrti odstavek 315. člena ZPP). Vmesna sodba postane (tako kot vsaka druga sodba) formalno pravnomočna takrat, ko je ni več mogoče izpodbijati s pritožbo (prvi odstavek 319. člena ZPP). V teoriji pa je sporno vprašanje njene materialne pravnomočnosti. Juhart je zastopal stališče, da postane vmesna sodba materialno pravnomočna in veže sodišče in stranke tudi v vseh primerih, ko bi tožnik iz iste podlage uveljavljal drug tožbeni zahtevak.¹¹ Podobnega mnenja je bil Triva. Po njegovem mnenju pravnomočna vmesna sodba veže vse, na katere se nanaša, tudi zunaj pravde, v kateri je izdana, kot vsaka druga pravnomočna sodba o obstoju določenega pravnega razmerja.¹² Zanimivo je, da oba navedena avtorja odločno opozarjata, da je treba podlago zahtevka razlikovati od prejudicialnega razmerja, iz katerega zahtevak izvira, nato pa brez posebne obrazložitve zavzameta stališče o razširjenih učinkih vmesne sodbe. V nekdanji jugoslovanski teoriji je nasprotno stališče zastopal Poznić.¹³ Po njegovem mnenju vmesna sodba ni sposobna materialne pravnomočnosti in ne veže sodišča in strank v kakšnem drugem postopku iz istega razmerja. Enakega mnenja sta Galič¹⁴ in Zobec,¹⁵ ki se pri tem sklicujeta na nekatere avstrijske teoretike in večinsko mnenje v nemški teoriji. Po Galičevem prvotnem mnenju vmesna sodba ne more postati materialno pravnomočna, ker zunaj postopka, v katerem je bila izdana, nima nobenega pravnega učinka. V Komentarju ZPP je to svoje stališče nekoliko dopolnil tako, da »vmesna sodba nima učinkov materialne pravnomočnosti, vsaj ne v tem smislu, da bi pomenila pravnomočno odločitev o obstoju (prejudicialnega) pravnega razmerja«.¹⁶

¹⁰ Galič, *Obseg vezanosti ...*, op. 54 na str. 263, zato upravičeno kritizira Juharta (Civilno procesno pravo, str. 427), ki kot možnosti, kako naj se glasi zahtevak vmesne sodbe, navaja tudi zahtevak, da je »toženec odškodninsko odgovoren« ali da je »zahtevak tožnika glede plačila odškodnine utemeljen«.

¹¹ J. Juhart, *Civilno procesno pravo*, str. 427.

¹² To stališče je prvič izrecno zapisano v izdaji iz leta 1978 (S. Triva, *Gradjansko procesno pravo*, Narodne novine, Zagreb 1978, str. 481) in je ostalo nespremenjeno tudi v kasnejših izdajah sistema civilnega procesnega prava, katerih soavtor je bil. Glej S. Triva, M. Dika, *Gradjansko parnično procesno pravo*, Narodne novine, Zagreb 2004, str. 597.

¹³ B. Poznić, *Gradjansko procesno pravo*, Savremena administracija, Beograd 1982, str. 270.

¹⁴ A. Galič, *Obseg vezanosti ...*, str. 259.

¹⁵ J. Zobec, *Nekaj pogledov na vmesno sodbo*, *Pravnik*, št. 1-2/1986, str. 64.

¹⁶ A. Galič, *Komentar ZPP 3*, str. 69.

Ker gre pri vmesni sodbi za vertikalno delitev odločanja o tožbenem zahtevku, je nesporno, da sodišče v drugi pravdi, v kateri odloča o drugem zahtevku iz istega pravnega razmerja, nanjo ni vezano. V tem smislu učinkuje vmesna sodba enako kot vsaka sodba, s katero sodišče enemu od zahtevkov, ki zvirajo iz istega pravnega razmerja, ugotovi ali ga zavrne. Vprašanje pa je, ali vmesni sodbi kljub temu ni mogoče priznati učinkov materialne pravnomočnosti – seveda v obsegu, v katerem je z njo odločeno. Materialna pravnomočnost pomeni, da o zahtevku, o katerem je bilo pravnomočno razsojeno, ni dopustno novo sojenje (*ne bis in idem*) ter da so sodišče in stranke vezani na vsebino odločbe. Če sodišče s končno sodbo zahtevku po višini ugotovi, ni dopustna nova tožba, s katero bi nasprotna stranka zahtevala, naj sodišče ugotovi, da ne obstaja tožnikova pravica zahtevati znesek, ki ga je uveljavljal s tožbo. Ker je s končno sodbo odločeno samo o višini zahtevka, je mogoče samo na podlagi vmesne sodbe ugotoviti, ali gre za zahtevek, o katerem je že bilo pravnomočno odločeno. Pravnomočnost vmesne sodbe tako »sodeluje« v pravnomočnosti končne sodbe. Drugo vprašanje pa je, ali je mogoče vmesni sodbi priznati učinke zunaj konkretnega postopka neodvisno od končne sodbe – če se postopek po njeni pravnomočnosti konča iz procesnih razlogov. Po večinskem stališču je mogoče po pravnomočnosti vmesne sodbe tožbo zavreči, če sodišče šele takrat ugotovi, da niso podane procesne predpostavke oziroma da obstajajo procesne ovire, na katere pazi sodišče po uradni dolžnosti ves čas postopka.¹⁷ Zavrženje tožbe se lahko nanaša samo na celoten tožbeni zahtevek, zato tudi vmesna sodba izgubi pravne učinke. Enako velja v primeru, če tožnik po pravnomočnosti vmesne sodbe umakne tožbo glede celotnega zahtevka, saj zahtevka ni mogoče umakniti samo glede višine. Če nato vloži novo tožbo z identičnim zahtevkom, sodišče na prej izdano vmesno sodbo ni vezano. Če se tožnik po pravnomočnosti vmesne sodbe zahtevku odpove, lahko izda sodišče sodbo na podlagi odpovedi, če toženec pripozna zahtevek, pa sodbo na podlagi pripoznave. Stranki lahko skleneta tudi sodno poravnavo glede višine zahtevka,¹⁸ pri tem pa se lahko tudi glede temelja (na primer glede deležev odgovornosti) dogovorita drugače, kot je določeno z vmesno sodbo.

Končno se postavlja vprašanje, kakšen učinek ima vmesna sodba, s katero sodišče brez postavljenega zahtevka odloči o obstoju prejudicialnega razmerja. Po splošnih pravilih postane tudi sodba, s katero sodišče odloči mimo ali prek zahtevka, pravnomočna, če je nobena od strank ne izpodbija s pritožbo. Po tretjem odstavku 350. člena ZPP namreč pazi pritožbeno sodišče na prekoračitev tožbenega zahtevka samo na zahtevo stranke. Glede na to je dosledno stališče, da taka sodba, če je nobena od strank ne izpodbija s pritožbo, postane pravnomočna in učinkuje tudi v drugih pravnih, v katerih se odloča o zahtevkih, ki izvirajo iz istega pravnega

¹⁷ A. Galič, *Obseg vezanosti ...*, str. 256, ter isti, *Komentar ZPP 3*, str. 65.

¹⁸ V teoriji se zastopa stališče, da naj bi bil to tudi eden od namenov vmesne sodbe (A. Galič, *Obseg vezanosti ...*, str. 255).

Po večinskem stališču v postopku po izdaji vmesne sodbe ni več mogoče uveljavljati ugovora zastaranja,²⁵ mogoče pa je uveljavljati materialnopravne ugovore (na primer ugovor izpolnitve obveznosti), ki temeljijo na dejstvih, ki so nastala po trenutku, na katerega se nanaša pravnomočnost vmesne sodbe.²⁶ V skladu s pravili o časovnih mejah pravnomočnosti so namreč s pravnomočnostjo zajeta dejstva, ki so nastala do konca glavne obravnave, na dejstva, ki so nastala po tem trenutku, pa se pravnomočnost ne nanaša. Vprašanje pa je, kako naj ravna toženev v primeru, če šele po tem trenutku izve za dejstva, ki bi bila lahko podlaga za obnovo postopka. Galič se s sklicevanjem na avstrijsko in nemško teorijo iz praktičnih razlogov zavzema za to, da bi tožencu omogočili, da te okoliščine uveljavlja že v postopku odločanja o višini, tako da mu vmesne sodbe ne bi bilo treba izpodbijati s predlogom za obnovo postopka.²⁷

Po pravnomočnosti vmesne sodbe lahko toženev vloži ugovor (procesnega) pobotanja ali nasprotno tožbo, s katero uveljavlja zahtevek, ki je v zvezi z zahtevkom tožbe ali ga je mogoče z njim pobotati (1. in 2. točka prvega odstavka 183. člena ZPP). Vprašanje pa je, ali lahko toženev po pravnomočnosti vmesne sodbe z nasprotno tožbo zahteva ugotovitev, da ne obstaja prejudicialno razmerje, iz katerega izvira tožnikov zahtevek (3. točka prvega odstavka 183. člena ZPP). Ker je z vmesno sodbo odločeno o obstoju tega razmerja samo kot o predhodnem vprašanju, menim, da za vložitev take tožbe ni ovire in je (tako kot samostojna ugotovitvena tožba) dopustna, če tožnik zanjo izkaže pravni interes. Vendar sodba, s katero bi sodišče odločilo o prejudicialnem razmerju, nima neposrednega učinka na odločitve o konkretnem zahtevku, veže pa sodišče pri odločanju o drugih zahtevkih iz tega razmerja.

3. Vezanost civilnega sodišča na sodbo kazenskega sodišča

3.1. Razmerje med kazenskim in civilnim sodnim postopkom

Civilno in kazensko sodstvo sta samostojni veji pravosodne oblasti, vsaka od njiju ima poseben predmet, namen in metodo.²⁸ Namen kazenskega postopka je zagotoviti, da se nihče, ki je nedolžen, ne obsodi, storilcu kaznivega dejanja pa izreče kazenska sankcija ob pogojih, ki jih določa kazenski zakon, in na podlagi zakonitega postopka (prvi odstavek 1. člena Zakona o kazenskem postopku – ZKP).²⁹ V kazenskem postopku velja domneva nedolžnosti – kdor je obdolžen kaznivega dejanja, velja za nedolžnega, dokler njegova krivda ni ugotovljena s

²⁵ A. Galič, *Obseg vezanosti ...*, str. 255; ter isti, *Komentar ZPP 3*, str. 65; nasprotno J. Zobec, *Nekaj pogledov ...*, str. 58.

²⁶ Tako tudi J. Zobec, *Nekaj pogledov ...*, str. 65, in A. Galič, *Obseg vezanosti ...*, str. 256.

²⁷ A. Galič, *Komentar ZPP 3*, str. 66.

²⁸ J. Juhart, str. 94, S. Triva, M. Dika, str. 86.

²⁹ Uradni list RS, št. 63/1994 in nasl.

letih, odkar je oškodovanec zvedel za škodo in za tistega, ki jo je povzročil, v vsakem primeru pa zastara v petih letih od nastanka škode (352. člen OZ). Če je za zastaranje kazenskega pregona določen daljši zastaralni rok, pa zastara odškodninski zahtevek v roku, ki je določen za zastaranje kazenskega pregona (353. člen OZ). Če oškodovanec ne vloži tožbe v roku, določenem za zastaranje odškodninskih terjatev po OZ, je v primeru, če nasprotna stranka ugovarja zastaranje, vprašanje obstoja kaznivega dejanja predhodno vprašanje, od katerega je odvisna odločitev o utemeljenosti tožbenega zahtevka.³²

Kadar je odločitev sodišča odvisna od tega, ali je bila škoda povzročena s kaznivim dejanjem, se zastavlja vprašanje, ali lahko pravdo sodišče o tem odloča kot o predhodnem vprašanju. V našem procesnem pravu velja kombiniran sistem reševanja predhodnih vprašanj. Če o predhodnem vprašanju še ni bilo odločeno pred pristojnim sodiščem ali drugim pristojnim organom, lahko sodišče samo reši to vprašanje, če ni s posebnimi predpisi drugače določeno (prvi odstavek 13. člena ZPP). V nasprotnem primeru je sodišče na odločitev, s katero je bilo predhodno vprašanje pravnomočno rešeno, vezano. Gre za pozitivni učinek pravnomočnosti (*res iudicata pro veritate habetur*). Če se je kazenski postopek končal z obsodilno sodbo, je pravdo sodišče na tako sodbo vezano, saj je z njo ugotovljeno, da je bilo kaznivo dejanje storjeno. V teoriji na podlagi nekdanjega jugoslovanskega ZPP je bilo sporno, ali je pravdo sodišče vezano na oprostilno sodbo kazenskega sodišča. Razlog za to je bil v nejasni redakciji tedaj veljavnega 12. člena ZPP 77 (oziroma 11. člena ZPP 57), ki je v tretjem odstavku določal, da je sodišče glede obstoja kaznivega dejanja in kazenske odgovornosti storilca vezano na pravnomočno sodbo kazenskega sodišča, s katero je bil obdolženec spoznan za krivega. Večina procesnih teoretikov je bila mnenja, da se ta določba ne nanaša na predhodna vprašanja, temveč na primere, ko se v kazenskem in pravdnem postopku odloča na podlagi istega dejanskega stanja (identična vprašanja), in je zastopala stališče, da je pravdo sodišče, kadar gre za predhodno vprašanje, vezano tako na obsodilno kot tudi na oprostilno kazensko sodbo.³³ Slovenski ZPP je to nejasnost odpravil, s tem ko je pravilo, ki se nanaša na identična dejanska stanja, oblikoval ločeno od pravil o predhodnih vprašanjih v posebnem členu. Cigoj pa je glede vezanosti na oprostilno sodbo zastopal nekoliko drugačno stališče. Po njegovem mnenju je pravdo sodišče vezano na oprostilno sodbo, če je z njo ugotovljeno, da dejanje, ki je hkrati škodno dejanje, ni kaznivo dejanje, ali če je kazensko sodišče ugotovilo, da ni podana kazenska odgovornost storilca. V primeru, ko je bila oprostilna sodba izdana zaradi pomanjkanja dokazov, pa po Cigojevem mnenju sodišče kvalifikacije dejanja kot kaznivega še ni izvedlo,

³² Po ZOR je bila od tega, ali je bila škoda povzročena z naklepnim kaznivim dejanjem, odvisna tudi pravica do odškodnine glede na vrednost, ki jo je stvar imela za oškodovanca. Po OZ ima oškodovanec pravico do odškodnine po subjektivni vrednosti že, če je bila škoda povzročena namenoma.

³³ J. Juhart, str. 97, A. Berden, Vezanost civilnega sodišča na sodbe kazenskega sodišča, *Pravnik*, št. 1–3/1975, str. 89, A. Galič, Obstoje kaznivega dejanja kot predhodno vprašanje v pravdi in identična dejanska stanja, *Zbornik znanstvenih razprav Pravne fakultete v Ljubljani, LVII (1997)*, str. 65, S. Triva, M. Dika, str. 87.

zato lahko pravno sodišče na podlagi popolnejšega dokaznega gradiva ugotovi, da kaznivo dejanje obstaja.³⁴ Argument proti temu stališču je, da pomeni vsaka oprostilna sodba pravno-močno ugotovitev, da kaznivo dejanje ni bilo storjeno. Sporno pa je vprašanje, ali je pravno sodišče vezano na zavrnilno sodbo kazenskega sodišča.³⁵ Z zavrnilno sodbo kazensko sodišče ne odloči o obstoju kaznivega dejanja, temveč zavrne obtožbo iz procesnih razlogov, zato so nekateri mnenja, da pravno sodišče nanjo ni vezano.³⁶ Po drugem stališču pa je ključno, da tudi zavrnilna sodba izključuje možnost ponovnega sojenja. Triva in Dika navajata, da zato ta sodba veže pravno sodišče, tako da mora upoštevati, da je pravica do kazenskega pregona prenehala.³⁷ Enakega mnenja je Galič, ki dodatno navaja, da če gre pri odločanju o kaznivem dejanju za obstoj specifičnega pravnega razmerja med posameznikom in državo, je obstoj tega pravnega razmerja rešen tudi z zavrnilno sodbo.³⁸ Nesporno pa je, da o obstoju kaznivega dejanja ni odločeno, če se kazenski postopek konča z zavrženjem obtožnice.

Če o obstoju kaznivega dejanja ni pravno-močno odločeno s sodbo kazenskega sodišča, se zastavlja vprašanje, ali o tem lahko odloča pravno sodišče kot o predhodnem vprašanju. V nekdanji jugoslovanski teoriji je prevladovalo stališče, da velja tudi glede ugotavljanja obstoja kaznivega dejanja splošno pravilo – sodišče lahko reši to vprašanje, če o njem še ni bilo pravno-močno odločeno.³⁹ Že tedaj so nekateri opozarjali, da sodišče ne more samo reševati predhodnega vprašanja, če je s posebnimi predpisi drugače določeno, in tak poseben predpis naj bi bila določba tedanjega ZKP, da nihče ne more veljati za krivega kaznivega dejanja, dokler to ni ugotovljeno s pravno-močno sodbo, ki je temeljila na vsebinsko enaki določbi Ustave. Sodna praksa z območja nekdanje Jugoslavije je bila glede tega vprašanja neenotna, slovensko vrhovno sodišče pa je v več primerih zavzelo stališče, da za odločanje o tem vprašanju ni ovir.⁴⁰ Pomisleke, da bi bilo tako odločanje v nasprotju z domnevo nedolžnosti, je izrecno zavrnilo in kot argument navedlo, da pravno sodišče s tem, ko ugotovi obstoj kaznivega dejanja kot

³⁴ S. Cigoj, *Teorija obligacij*, Ljubljana 1981, str. 170, enako S. Cigoj, *Komentar ZOR*, 1. knjiga, str. 533.

³⁵ Zavrnilno sodbo izda kazensko sodišče v teh primerih: če tožilec med glavno obravnavo umakne obtožbo, če oškodovanec umakne predlog, če je bil obdolženec za isto dejanje že pravno-močno obsojen, oproščen od obtožbe ali je bil proti njemu postopek pravno-močno ustavljen, ali če je bil obtožencu odpuščen pregon z amnestijo ali pomilitivijo, ali če kazenski pregon ni več dopusten zaradi zastaranja, ali če so podane druge okoliščine, ki izključujejo kazenski pregon (357. člen ZKP).

³⁶ Juhart, str. 97, A. Berden, *Vežanost ...*, str. 90, V. Rijavec v: L. Ude, N. Betetto, A. Galič, V. Rijavec, D. Wedam Lukić, J. Zobec, *Pravdni postopek, zakon s komentarjem*, 1. knjiga (v nadaljevanju *Komentar ZPP 1*), str. 134. To stališče izhaja tudi iz sklepa Vrhovnega sodišča II Ips 30/82 z dne 22. 4. 1982, *Pravnik*, št. 1–3/1983, str. 378.

³⁷ S. Triva, M. Dika, str. 89.

³⁸ A. Galič, *Obstoj kaznivega dejanja ...*, str. 66.

³⁹ Juhart, str. 95, Ude, *Civilni pravdni postopek in samoupravni sodni postopek*, Ljubljana 1980, str. 75; S. Triva, *Gradjansko parnično procesno pravo*, Narodne novine, Zagreb 1983, str. 64; enako S. Triva, M. Dika, str. 86.

⁴⁰ Sklep II Ips 30/82 z dne 22. 4. 1982.

predhodno vprašanje, za nikogar ne ugotovi kazenske krivde in nikomur ne izreče sankcije, njegova odločitev pa učinkuje samo v konkretni pravdi in ne postane pravnomočna. Medtem ko Triva ni imel pomislekov proti temu, da bi pravdno sodišče odločalo o obstoju kaznivega dejanja, tudi ko je kazenski postopek v teku,⁴¹ pa so nekateri že tedaj zastopali stališče, da je to mogoče samo takrat, kadar kazenskega postopka ni mogoče izvesti.⁴²

Argumente za in proti stališču, da pomeni odločanje pravdnega sodišča o obstoju kaznivega dejanja kot o predhodnem vprašanju kršitev domneve nedolžnosti, je obširno predstavil Galič v članku *Obstoj kaznivega dejanja kot predhodno vprašanje v pravdi in identična vprašanja*.⁴³ Na podlagi analize dotedanje prakse Ustavnega sodišča in Evropskega sodišča za človekove pravice (ESČP) je prišel do sklepa, da bi pravdno sodišče lahko kršilo domnevo nedolžnosti, če bi, medtem ko bi bil kazenski postopek v teku, ugotovilo obstoj kaznivega dejanja in to zapisalo v obrazložitev sodbe, saj bi to lahko vplivalo na odločanje kazenskega sodišča. Po njegovem mnenju pa bi bilo treba stališče, da domneva nedolžnosti preprečuje odločanje o obstoju kaznivega dejanja kot o predhodnem vprašanju, relativizirati v primerih, ko kazenskega postopka ni mogoče izvesti in bi bila zato lahko prizadeta tožnikova pravica do sodnega varstva iz 23. člena Ustave.⁴⁴ Stališče, da lahko pravdno sodišče odloča o obstoju kaznivega dejanja kot o predhodnem vprašanju samo v izjemnih primerih, se je uveljavilo tudi v novejši praksi Vrhovnega sodišča Republike Slovenije. Svoje stališče je obširno obrazložilo v odločbi II Ips 251/97 z dne 23. decembra 1998. V njej se sicer ni izrecno opredelilo do vprašanja, ali pomeni domneva nedolžnosti oviro za odločanje o obstoju kaznivega dejanja kot o predhodnem vprašanju, ocenilo pa je, da »mora ob tehtanju prav tako človekove pravice do sodnega varstva (23. člena URS) oziroma do poštenega sojenja (prvi odstavek 6. člena EKČP), zlasti pa varstva nedotakljivosti človekove telesne – z vidika prve tožnice – in duševne celovitosti z vidika vseh treh tožnic (35. člen URS) na eni strani in domneve nedolžnosti storilca na drugi strani, pretehtati prvo«. V konkretnem primeru je tekel kazenski postopek zoper neznanega storilca in ga zato ni bilo mogoče dokončati. V poznejših odločbah je Vrhovno sodišče kot razloge, ki opravičujejo odločanje o obstoju kaznivega dejanja, navedlo še primere, ko proti storilcu ni bilo mogoče začeti kazenskega postopka ali se ta ni mogel končati z meritorno odločbo zaradi storilčeve smrti ob ali po dejanju, zaradi njegove duševne bolezni ob ali po dejanju, zaradi amnestije ali zaradi umika tožilčeve obtožbe, o katerem oškodovanec ni bil obveščen.⁴⁵ Zanimiv pa je sklep II DoR 51/2010, s katerim je Vrhovno sodišče zavrnilo predlog za dopustitev revizije. V obrazložitvi je

⁴¹ Glej S. Triva, M. Dika, str. 86: »Pravdnemu sodišču ni treba čakati, da kazensko sodišče reši kazenskopravno vprašanje, ki je prejudicialnega pomena v pravdi.«

⁴² B. Strosack, *Odškodninsko pravo in druge neposlovne obveznosti*, ČZ Uradni list RS, Ljubljana 1994, str. 170.

⁴³ A. Galič, *Obstoj kaznivega dejanja ...*, str. 58–64. Primerjaj V. Rijavec, *Komentar ZPP 1*, str. 135–138.

⁴⁴ A. Galič, *Obstoj kaznivega dejanja ...*, str. 64.

⁴⁵ Sodba in sklep II Ips 548/2002, podobno sodba in sklep II Ips 102/2003.

navedlo, da je edino pravno pomembno vprašanje, ki ga je mogoče izluščiti iz tožnikove vloge, vprašanje, ali domneva nedolžnosti velja tudi v pravnem postopku, na to vprašanje pa sta sodna praksa in teorija že odgovorili in je sodna praksa povsem enotna.

Ustava v 27. členu določa, da kdor je obdolžen kaznivega dejanja, velja za nedolžnega, dokler njegova krivda ni ugotovljena s pravnomočno sodbo. Enako določbo vsebuje ZKP v 3. členu, po drugem odstavku 6. člena Evropske konvencije o človekovih pravicah pa velja, da kdor je obdolžen kaznivega dejanja, velja za nedolžnega, dokler ni v skladu z zakonom dokazana njegova krivda. ESČP na vprašanje, v kolikšnem obsegu učinkuje ta domneva zunaj kazenskega postopka, še ni dalo končnega odgovora. Dopusčam možnost, da bi lahko odločitev pravnega sodišča o obstoju kaznivega dejanja kot o predhodnem vprašanju vplivala na odločitev kazenskega sodišča, če je kazenski postopek v teku, to pa bi lahko pomenilo kršitev domneve nedolžnosti. Zato je morda smiselno, da pravno sodišče v takem primeru prekine postopek in počaka na odločitev kazenskega sodišča.⁴⁶ Drugače je treba obravnavati primere, ko kazenskega postopka sploh ni bilo ali se je končal iz procesnih razlogov. Res je, da oškodovancu ni treba čakati na uvedbo in izid kazenskega postopka, saj lahko tožbo za povračilo škode vloži neodvisno od njegove uvedbe; če je uveden, pa lahko v njem uveljavlja svoj odškodninski zahtevek v adhezijskem postopku. Če kazensko sodišče izda sodbo, s katero se obdolženec oprosti od obtožbe ali se z njo obtožba zavrne, ali če s sklepom ustavi kazenski postopek ali zavrže obtožnico, napoti oškodovanca, naj svoj premoženjskopravni zahtevek uveljavlja v pravdi (tretji odstavek 105. člena ZKP). V tem primeru se šteje, da je bilo zastaranje pretrgano že s trenutkom, ko je oškodovanec svoj odškodninski zahtevek uveljavljal v kazenskem postopku, če vloži tožbo v treh mesecih od pravnomočnosti odločbe, s katero se je končal kazenski postopek (367. člen OZ). Že v tem primeru se lahko zgodi, da je kazenski postopek uveden po poteku rokov za zastaranje odškodninske terjatve (na primer ker prej storilec ni bil znan). Poleg tega so še drugi razlogi, zaradi katerih oškodovanec zamudi zastaralni rok. Oškodovanec na primer čaka na uvedbo kazenskega postopka, tožilec pa po dolgotrajni preiskavi ne vloži obtožbe ali jo umakne. Ko je kazenski postopek v teku, pa se oškodovanec zanaša na to, da bo izdana obsodilna sodba, in svojega odškodninskega zahtevka ne uveljavlja v adhezijskem postopku. Ker je pravno sodišče glede obstoja kaznivega dejanja in kazenske odgovornosti storilca vezano na obsodilno sodbo kazenskega sodišča, ima oškodovanec, če je obdolženec v kazenskem postopku spoznan za krivega, v pravdi ugodnejši položaj. Če je povzročitelj škode zavarovan za primer odgovornosti, lahko oškodovanec zahteva odškodnino neposredno od zavarovalnice, zahtevka proti njej pa v adhezijskem postopku ne more uveljavljati. Po prvem odstavku 353. člena OZ velja

⁴⁶ Po drugem odstavku 206. člena ZPP sodišče lahko odredi prekinitev postopka, če je odločba o tožbenem zahtevku odvisna od tega, ali je bilo storjeno kaznivo dejanje, za katero se storilec preganja po uradni dolžnosti, kdo je storilec in ali je storilec odgovoren, zlasti še, kadar je podan sum, da sta priča ali izvedenec po krivem izpovedala ali da je listina, ki je bila uporabljena kot dokaz, ponarejena.

daljši zastaralni rok za zahtevke proti odgovorni osebi, torej tudi v razmerju do drugih oseb, od katerih lahko oškodovanec zahteva odškodnino (na primer v razmerju do zavarovalnice,⁴⁷ delodajalca povzročitelja škode). Zato je treba v vsakem primeru skrbno pretehtati, ali ne kaže dati prednosti pravici oškodovanca, da uveljavi svoj odškodninski zahtevek. Oškodovančeva pravica do odškodnine namreč z zastaranjem ne ugasne, temveč je v primeru, če toženec ugovarja zastaranje, zgolj onemogočena njena uveljavitev. Ker ima odločitev o predhodnem vprašanju učinek samo v konkretni pravdi, povzročitelj škode zaradi tega, ker bo v pravnem postopku ugotovljeno, da je bila škoda povzročena s kaznivim dejanjem, ne bo veljal za storilca kaznivega dejanja, oškodovanec pa bo dobil možnost, da dobi škodo povrnjeno.

3.3. Vezanost pravnega sodišča na obsodilno sodbo kazenskega sodišča

Za primere, ko je isto dejansko stanje (isti dogodek – na primer prometna nesreča) predmet obravnavanja v kazenskem in v pravnem postopku, se je v slovenski teoriji uveljavil izraz identična dejanska stanja.⁴⁸ Na te primere se nanaša določba 14. člena ZPP, po kateri je sodišče v primeru, če je bil obdolženec v kazenskem postopku spoznan za krivega in temelji tožbeni zahtevek na istem dejanskem stanju, na podlagi katerega je bilo odločeno v kazenskem postopku, glede obstoja kaznivega dejanja in kazenske odgovornosti storilca vezano na obsodilno sodbo kazenskega sodišča. Ker je civilna odgovornost strožja od kazenske, je lahko povzročitelj škode obsojen na plačilo odškodnine, tudi če je bil v kazenskem postopku oproščen od obtožbe, zato je logično, da pravdo sodišče na oprostilno sodbo ni vezano. Če je bil spoznan za krivega kaznivega dejanja, pa je po drugi strani še toliko bolj gotovo, da iz istega dejanja izvira tudi njegova odškodninska odgovornost.

Za identično dejansko stanje gre, kadar škoda izvira iz istega ravnanja toženca, zaradi katerega je bil spoznan za krivega kaznivega dejanja. Zato pravdo sodišče ni vezano na kazensko sodbo, če je bil nekdo obsojen zgolj za kaznivo dejanje sodelovanja v pretepu ali če je bil nekdo obsojen samo za poskus kaznivega dejanja. Kadar škoda izvira iz dejanja, na katero se nanaša obsodilna sodba, pa ugotovitve pravnega sodišča ne smejo biti v nasprotju z ugotovitvami kazenskega sodišča, ki se nanašajo na obstoj kaznivega dejanja in kazenske odgovornosti storilca. Glede na to toženec v odškodninski pravdi ne bo mogel ugovarjati, da dejanje ni bilo protipravno (na primer da je bilo storjeno v silobranu), da med dejanjem in posledico ni vzročne zveze ali da zaradi neprištevnosti ni podana njegova odgovornost. Pravdo sodišče pa lahko drugače od kazenskega sodišča rešuje vprašanja, ki jih je kazensko sodišče sicer obravnavalo, vendar za odločitev o obstoju kaznivega dejanja in kazenske odgovornosti storilca niso bila relevantna. Splošno sprejeto stališče je, da pravdo sodišče ni vezano na ugotovitev

⁴⁷ Za tak primer je šlo tudi v zadevi II Ips 251/97.

⁴⁸ J. Juhart, str. 96, L. Ude, str. 93, A. Berden, *Vezanost ...*, str. 85, A. Galič, *Obstoj kaznivega dejanja ...*, str. 69.

o višini škode, ki je bila povzročena s kaznivim dejanjem, razen če je višina povzročene škode kvalifikatoren element kaznivega dejanja. Obsodilna sodba tudi ni ovira, da pravdno sodišče ne bi moglo ugotoviti, da je oškodovanec v določenem deležu sam prispeval k nastanku škode, saj njegove odgovornosti kazensko sodišče ni ugotavljalo.⁴⁹

Ker v obsegu, v katerem je sodišče vezano na obsodilno sodbo, v pravdnem postopku ni dopustno ugotavljati dejstev in izvajati dokazov, s katerimi bi se izpodbijale dejanske ugotovitve kazenskega sodišča, se postavlja vprašanje, ali to ne pomeni kršitve pravice stranke do izjave v postopku, ki jo zagotavlja 22. člen Ustave. Ustavno sodišče je te pomisleke, kolikor se nanašajo na obdolženca iz kazenskega postopka, zavrnilo.⁵⁰ V obrazložitvi sklepa, s katerim ustavne pritožbe ni sprejelo v obravnavo, je zapisalo:

»Uporaba tega procesnega pravila, ki ima svoj temelj v spoznanju, da je civilna odgovornost strožja od kazenske, zaradi česar se tisti, ki se zaradi nekega ravnanja ni mogel rešiti kazenske odgovornosti, še toliko manj lahko reši (strožje) civilne odgovornosti, v primerih (kaksen je tudi pritožnikov), ko v pravdnem postopku kot toženec nastopa obdolženec iz kazenskega postopka, z vidika pravice stranke do izjave ne more biti sporna. Ta okoliščina namreč pomeni, da je imel toženec (v obravnavanem primeru pritožnik) glede vseh okoliščin, od katerih je bila odvisna odločitev o kaznivem dejanju in kazenski odgovornosti, torej tudi glede tega, kdo je vozil vozilo, s katerim je bila povzročena prometna nesreča, že v kazenskem postopku možnost, da se v postopku izjavi ter da izpodbija navedbe obtožbe in s tem vpliva na rezultat kazenskega postopka. Ker sta sodišči tudi navedli razloge, zaradi katerih njegovih navedb glede pomanjkanja pasivne legitimacije, tj. da on vozila, s katerim je bila povzročena prometna nesreča, sploh ni vozil, in z njimi povezanih dokaznih predlogov nista mogli upoštevati, do kršitve ustavnega jamstva enakega varstva pravic očitno ni prišlo.«

Ustavno sodišče pa do zdaj še ni odgovorilo na vprašanje, ali je določba 14. člena ZPP v skladu z Ustavo, če se uporablja v razmerju do oseb, ki niso bile stranke kazenskega postopka (na primer kadar je tožena zavarovalnica ali je za povračilo škode, povzročene na delu ali v zvezi z delom, tožen delodajalec). Iz slovenske sodne prakse izhaja, da proti temu nima zadržkov. Tudi teorija temu vprašanju dolgo ni namenjala pozornosti. Na ta problem opozoril Galič v članku *Obstoj kaznivega dejanja kot predhodno vprašanje v pravdi in identična dejanska stanja*, v katerem je podrobno analiziral odločbo avstrijskega ustavnega sodišča, ki je vsebinsko enako določbo avstrijskega ZPO razveljavilo.⁵¹ Na podlagi tega je zavzel stališče, da je vezanost na obsodilno kazensko sodbo ustavno sprejemljiva samo v primeru, da v pravdnem postopku kot toženec nastopa oseba, ki je imela kot obdolženec možnost sodelovati v kazenskem postopku.⁵²

⁴⁹ Primerjaj A. Galič, *Vežanost ...*, str. 71–73, in isti, *Komentar ZPP 1*, str. 142–144.

⁵⁰ Sklep Up-146/02 z dne 28. oktobra 2004.

⁵¹ A. Galič, *Obstoj kaznivega dejanja ...*, str. 74–76.

⁵² Prav tam, str. 76.

V komentarju ZPP je svoje stališče nekoliko omilil in navedel razloge, zaradi katerih bi bil tak poseg v pravico do izjave lahko ustavno dopusten.⁵³ Menim, da je stališče avstrijskega ustavnega sodišča prestrogo. Vežanost na kazensko sodbo je predvsem v interesu oškodovanca, ker mu omogoča hitrejšo pot do sodnega varstva, saj se v pravnem postopku ne zastavljajo vprašanja, na katera je že odgovorilo kazensko sodišče. Poleg tega je ta ureditev v javnem interesu, saj je sodišče v obsegu, v katerem je dejansko stanje, ugotovljeno v kazenskem postopku, identično z dejanskim stanjem, na katerem temelji zahtevek, razbremenjeno dokaznega postopka. Dokler velja v kazenskem postopku načelo materialne resnice in dokazni standard *in dubio pro reo*, pa je tudi malo možnosti, da bo pravdo sodišče prišlo do drugačnega sklepa kot kazensko sodišče.

4. Sklep

Kadar se v različnih pravnih postopkih obravnavajo zahtevki iz istega škodnega dogodka, je splošno sprejeto stališče, da sodišče, ki odloča o posameznem zahtevku, ni vezano na stališča, ki jih je pri odločanju o drugem zahtevku iz istega škodnega dogodka zavzelo drugo sodišče. To mora veljati tudi v primeru, če sodišče v enem od postopkov z vmesno sodbo odloči o temelju zahtevka. Teorija je enotna, da je treba razlikovati med vmesno sodbo in sodbo, s katero sodišče na zahtevo ene od strank odloči o predhodnem vprašanju v izreku sodbe. Kljub temu pa prihaja v praksi v odškodninskih sporih še vedno do nejasnosti, kako pravilno oblikovati izrek vmesne sodbe. Stališče sodne prakse, po katerem se obseg učinkovanja vmesne sodbe presoja po njenem nazivu ne glede na vsebino izreka, je zato morda utemeljeno iz praktičnih razlogov, vprašanje pa je, ali to dodatno ne zamegljuje razumevanja instituta vmesne sodbe. Zato je poziv, naj bo sodna praksa pri oblikovanju izreka vmesne sodbe dosledna, tako da bo jasno razvidno, da ne gre za sodbo o ugotovitvi prejudicialnega razmerja, upravičen.⁵⁴

Glede razmerja med kazenskim in pravnim postopkom pa je zakonodajalec s tem, ko je v ZPP posebej uredil pravila o reševanju predhodnih vprašanj (13. člen) in posebej vezanost na kazensko sodbo v primeru identičnih dejanskih stanj (14. člen), rešil nekatere dileme, ki so se pred tem pojavljale tako v teoriji kot v praksi. Še vedno pa ostajajo nejasna nekatere vprašanja v zvezi z vezanostjo pravnega sodišča na zavrnilno sodbo kazenskega sodišča in glede učinkovanja kazenske sodbe proti tretjim osebam, ki v kazenskem postopku niso sodelovale. To bi bilo lahko podlaga za ponovni premislek o tem, ali je sedanja ureditev – tako glede primerov, ko je vprašanje obstoja kaznivega dejanja predhodno vprašanje, kot glede vezanosti na kazensko sodbo v primeru identičnih dejanskih stanj – najustreznejša.

⁵³ A. Galič, Komentar ZPP 1, str. 146.

⁵⁴ A. Galič, Komentar ZPP 3, str. 72.

UDK 347.951.2:347.5(497.4), 347.937:347.5(497.4)
Pravni letopis 2012, str. 29–44

DR. DRAGICA WEDAM LUKIĆ

Vmesna sodba, predhodna vprašanja in identična vprašanja v odškodninskih sporih

Prispevek obravnava primere, v katerih je isti historični dogodek predmet obravnavanja v več sodnih postopkih. Kadar gre za dva pravdna postopka ali več, avtorica opozarja na razliko med vmesno sodbo, ki učinkuje samo v postopku, v katerem je bila izdana, ter sodbo o predhodnem pravnem razmerju, ki ima učinek pravnomočnosti in zavezuje tudi druga sodišča, ki odločajo o zahtevkih iz istega pravnega razmerja. Po drugi strani pa je civilno sodišče vezano na sodbo kazenskega sodišča v dveh primerih: ko je obstoj kaznivega dejanja predhodno vprašanje, od katerega je odvisen obstoj odškodninske odgovornosti, in v primeru tako imenovanih identičnih dejanskih stanj, ko je civilno sodišče vezano na obsodilno sodbo kazenskega sodišča, vendar le glede obstoja kaznivega dejanja in kazenske odgovornosti storilca. Po večinskem stališču domneva nedolžnosti pravnemu sodišču preprečuje, da bi samo odločilo o obstoju kaznivega dejanja, če kazenskega postopka ni bilo. V primeru identičnih dejanskih stanj pa je sporno, ali vezanost na kazensko sodbo ni v nasprotju s pravico nasprotne stranke do izjave, če ni imela možnosti sodelovati v kazenskem postopku.

Ključne besede: vmesna sodba, predhodno vprašanje, identična dejanska stanja, kaznivo dejanje, pravica do izjave

UDK 347.951.2:347.5(497.4), 347.937:347.5(497.4)
Pravni letopis 2012, pp. 29–44

DR. DRAGICA WEDAM LUKIĆ

Interlocutory Judgement, Preliminary Questions and Identical Issues of Facts in Compensation of Damages Disputes

The article discusses situations when the same historical event is subject-matter of the procedure before different courts. Regarding two or more several civil proceedings, the author points up the difference between an interlocutory judgment, which has effects only in the proceeding in which it was rendered, and a judgement upon prejudicial legal relationship which obtains the effects of *res iudicata* and is binding for other courts deciding upon claims based on the same legal relationship. On the other hand, there are two situations in which a civil court is bound by a criminal court judgement: in the case of preliminary questions, when the existence of civil liability depends on the existence of a criminal offence and in the case of so-called identical issues of facts when a civil court is bound by the final condemnatory sentence issued in criminal proceedings but only in respect of the existence of criminal offence and criminal liability of the offender. According to the prevailing opinion the presumption of innocence prevents a civil court to decide about the existence of criminal offence if no criminal procedure took place. In the case of so-called identical issues of facts, however, the dependence on the conviction can be in contradiction with the right to be heard of the opposite party, when he or she had no possibility to participate in previous criminal proceeding.

Key words: interlocutory judgement, preliminary question, identical issues of facts, criminal offence, right to be heard